

СТАНОВИЩЕ

от проф. дфн Анисава Любенова Милтенова

за материалите, представени от доц. д-р протойерей Иван Стоянов Иванов

кандидат в конкурса за заемане на академичната длъжност ‘професор’, професионално направление 2.4. Религия и теология (литургика)

Богословски факултет, Софийски университет

Със заповед № РД-38-224/28.04.2023 на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘професор’ професионално направление 2.4. Религия и теология (литургика), обявен Държавен вестник, бр. 35 / 18.04.2023 г.

В конкурса като кандидат участва единствено доцент д-р протойерей Иван Стоянов Иванов, Катедра „Практическо богословие“ в Богословския факултет на СУ „Свети Климент Охридски“. Представеният от кандидата комплект материали на хартиен и дигитален носител е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ, и включва всички необходими документи. Процедурата отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав.

Кандидатът е завършил Богословския ф-т на СУ „Св. Климент Охридски“ със степен ‘магистър по теология’ (1996), Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“, Вокален ф-т, със степен ‘бакалавър’ (1999), Папския ин-т за Изтока, Рим със степен ‘Личенца по Източни църковни науки’ (2003) и Висшия папски колеж Капарника, Рим (2004). Защитил е успешно научна и образователна степен ‘доктор’ в Богословския факултет на СУ през 2005 г. на тема „Литургическата традиция на исихазма в музикални и химнографски паметници през XIV – XV век“ с научен ръководител проф. д.изк. Елена Тончева. От 2009 г. е избран за доцент в същия факултет на СУ и е ръководител на Катедра „Практическо богословие“ от 2021 г. Специализирал е във Висшата международна баптистка семинария в Прага, Чехия (2012) и в Богословския ф-т на Търнавския ун-т в Братослава, Словакия (2023). В последните години развива активна международна дейност, като от 2021 г. е църковен и дипломатически представител на Българската православна църква в Рим и председател на Българската православна общност „Свети Седмочисленици“ в Рим. За дейността си е удостоен с редица отличия, като

специално отбелязване заслужава почетния плакет на Папския Латерански университет „Бенедикт XVI“ за дейността му преподавател по литургично, евхаристийно и сакраментално богословие (осъществявано от него от 2021 г.). Научната и преподавателска работа на кандидата в БФ е в областта на литургиката, литургичното богословие, евхаристийно и сакраментално богословие, християнска литургична практика, религиозни култови практики, църковна музика и химнография, както и църковна дипломация и интерконфесионален диалог.

Представените материали за конкурса от кандидата напълно отговарят на изискванията на СУ по раздел V, чл.115 и на националните изисквания от ППЗРАСРБ: хабилитационен труд на тема: *Евхаристията – *Mysterium fidei* – *Mysterium vitae* (литургично изследване на тайнството Евхаристия)* (публикуван от Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2020. ISBN: 978-954-07-4888-7), глава от колективна монография (Литургични коментари, анализи и интерпретации на Дневника на Етерия (сравнително изследване с паралели от богослужебната традиция на Църквата). *Дневникът на Етерия „Peregrinatio ad loca Sancta – Поклонение до Светите земи“*. *Литургичен извор. Текст, коментар, интерпретация*, 2019 г.), 21 студии и 5 статии. Цитиранията отговарят на изискванията.

В центъра на научната проблематика, разработвана от доц. Иван Иванов е литургиката и литургичната практика в нейното многовековно развитие. Предложената за конкурса монография „Евхаристията – *mysterium fidei* – *mysterium vitae* (литургично изследване на тайнството евхаристия)“ представлява пълно, всестранно и задълбочено изследване на тайнството *евхаристия* в контекста на православната традиция. Авторът извежда като цел в изложението научните проблеми на цялостната традиция: „идентификацията и интерпретацията на Евхаристията и нейното *nucleus eucharitica* – евхаристийно ядро – *epiclesis* – *епиклезиса* (ἐπίκλησις – призоваване на Светия Дух), сравнявайки българската литургична традиция със световната литургична традиция“ (с. 20). Избраната тема е ключова за богослужението въобще – както за неговата история и съвременно състояние, така и по отношение на сравнителният аспект спрямо съдържанието на литургичните и конфесионални практики. Авторът е направил всеобхватен анализ на изворите, като е коментирал тяхната интерпретация в трудовете на учени и екзегети от времето след апостолското предание до наши дни. Темата дава

възможност за многостранен анализ – факторите на формиране на литургичните феномени и формите на реализиране на евхаристийното тайнство, съборността в евхаристийната икумена (разгледани в първа глава).

Историята, развитието и частите на светата литургия е обект на изследване във втора глава, в която са събрани и коментирани богат и изчерпателен комплекс от извори за евхаристията. В текста се характеризират източните литургически семейства: антиохийско, александрийско, йерусалимско, както и установената литургия на Църквата. Ранните форми на богослужението и развитието им във византийския литургичен ритуал, който има главно значение и за славянската традиция подробно са анализирани. Разискват се изчерпателно частите на литургията в богословски, текстологичен, екзегетичен, химнологичен и практически приложим през времето аспект. Прегледът е съпроводен с добре подбрани примери от светоотческото наследство. Направен е всестранен разбор на молитвените текстове (според техните византийски и славянски редакции) от евхаристийните канони на Литургията на св. Василий Велики и на Литургията на св. Йоан Златоуст, които са основна база за възприемането и осъществяването на евхаристията. Подходът при коментиране на изворите е добре промислен, системен и убедителен, показва цялостно познаване на традицията и умения за нейното представяне.

Третата глава е посветена на учението на Църквата за тайнството евхаристия и на литургичните действия, откриващи се в него (критически са разтълкувани следните основни феномени: *претворяване, освещаване, получаване на благодатни дарове, пребъждане в постоянната Петдесетница, Жертвата Христова и евхаристийната жертва, апокалиптичните прояви на тайнството, процесът на славословие и хвалебствие от страна на ангелите и човеците, евхаристийната вероизповед, евхаристийната пневматология* и т.н.) Литургичните феномени (текст и ритуал) са поставени в контекста на православията, следвайки учението на светите отци и по този начин се разкрива мистическото възприемане и тълкуване на евхаристийните текстове в богослужението. Тази подробна характеристика се прави за пръв път в българската традиция на литургиката. Направена е връзка между текст, музикална форма и ритуално действие. Специално евхаристийната ангелология е обект на разглеждане в четвъртата глава, в която авторът е демонстрирал своята способност да навлезе дълбоко в структурата на текста и да разкрие неговата специфика.

В приложение са публикувани 51 ценни материала, които свързани с историята и развитието на източните и западните литургични практики и допълват изследването в цялост, голяма част от които са непознати за българската публика. Библиографията включва извори, корпуси от издадени текстове, справочници и научна литература общо повече от 450 заглавия.

В заключение може да се каже, че в изследването доц. Иван Иванов за първи път представя изцяло евхаристията като център на богослужението чрез евхаристийната христология и пневматология, с многостранното изясняване на епиклезата – най-важната претворяваща и освещаваща част от литургическото действие. Високата компетентност на автора се вижда както в догматично-каноничната интерпретация на проблемите, така и в неговото познаване на литургичните текстове и на химнографията. Не на последно място в монографията проличава дълбокото разбиране на автора за социалната страна на евхаристията и значението ѝ за общението в Църквата.

Доц. Иван Иванов има редица научни приноси и в областта на музикознанието като разглежда съществени черти на химнографските композиции, свързани с исихазма (вж. напр. *Liturgical Theology and Church (Byzantine- Slavic) Music and Hymnographic Practice*. – In: *Scripta & e-Scripta*, issue: 19, 2019, 279-303), изследва ангелския образ и ангелологията в химнографски форми и песенни жанрове, проучва трисветата песен и др. Сред публикациите му представени за конкурса не малко са тези, публикувани в чуждестранната периодика, които свидетелстват за международен интерес към творчеството му. Характерно за научната му продукция е, че изследва изворите с последователно издържана методология, обосноващите заключения следват съвкупността от събраните аргументи и теоретични съпоставки.

Убедено ще гласувам за присъждане на научното звание ‘професор’ на доцент д-р протойерей Иван Стоянов Иванов и препоръчвам на уважаемото Научно жури да внесе за одобрение това предложение във Факултетния съвет на Богословския факултет на Софийския университет.

21.08.2023 г.
София